

Arbejdssikkerhed

Sådan håndterer du et liv i kvægpraksis

Indholdsfortegnelse

Forord	3
Hvordan slipper du helskindet gennem til pensionsalderen	4
Opbinding.....	6
PsyKOlogi og adfærd	8
Forende.....	11
Midten.....	15
Bagenden	20
Diverse	25
<i>Kørsel i praksisbil, håndtering af medicin, gravid i praksis, Q-feber, toxoplasma</i>	
Hvis uheldet er ude	28
<i>Facts om arbejdsskader/ulykker</i>	

Forord

Kvægdyrlæger **SKAL** blive bedre til at passe på sig selv og sætte grænser for, hvilke arbejdsbetingelser, der skal accepteres i praksis. Hvis denne folder kan inspirere dig til at højne arbejdssikkerheden, har den opfyldt sit formål.

Folderen henvender sig især til nyuddannede dyrlæger, der kan hente små fif og ideer til, hvordan man slipper igennem de næste 30-35 år med patienter, hvor størrelses- og kraft-forholdet sjældent er til dyrlægens fordel.

Folderen er også tænkt som diskussionsgrundlag og inspiration for de erfarne dyrlæger, der måske ved mere om, hvordan man passer på sig selv. Brug folderen til at få sat emnet arbejdssikkerhed på dagsorden i kvægpraksis - både så I selv holder længere, men også så assistenterne holder længere i jeres praksis, og fortsat har lyst til at arbejde med produktionsdyr.

Folderen er en del af en arbejdssikkerhedskampagne, der lanceres af Sektion vedr. Kvæg i efteråret 2009. Tak til dyrlæge Helle Andreasen for hjælp og inspiration under udarbejdelsen, ligeledes tak til de dyrlæger, der har bidraget med vejledninger ud fra egne lidelseserfaringer. Desuden tak til Boehringer Ingelheim Vetmedica Produktionsdyr for økonomisk og praktisk støtte til projektet.

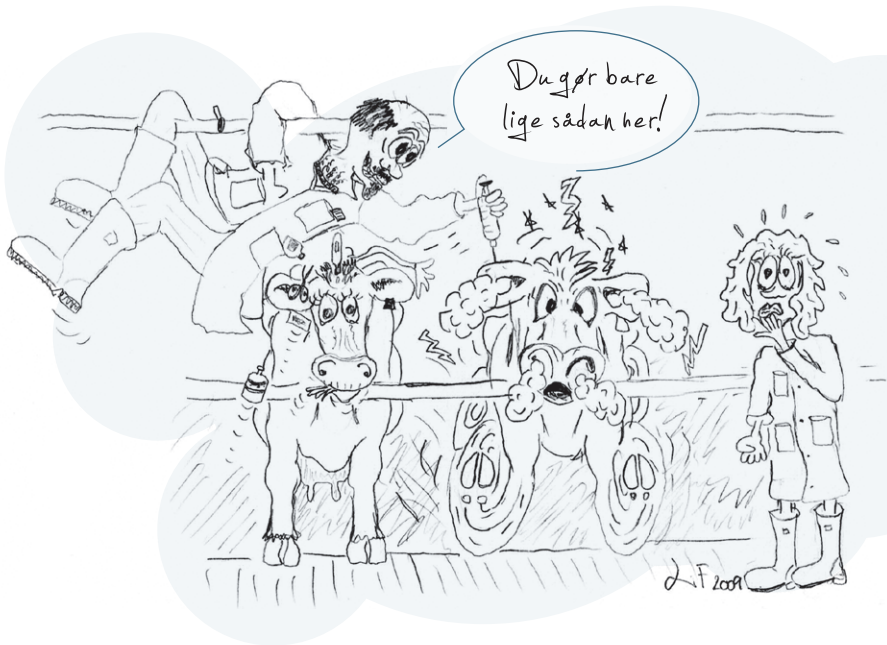
Det er vores håb, at folderen vil blive taget frem og bladret igennem med mellemrum, når bunkerne på skrivebordet bliver vendt, og at den bliver pensum fra første arbejdsdag for alle nye dyrlæger, der kommer i kvægpraksis. Et fælles fokus på arbejdssikkerhed vil gøre arbejdsdagen bedre for os alle.

Arbejdssikkerhed kan nemt blive en konkurrenceparameter. Derfor vil vi opnå det bedste resultat, hvis **alle** kvægpraksis straks vil springe på arbejdssikkerhedskampagnen.

Hvordan slipper du helskindet gennem til pensionsalderen

ARBEJDSIKKERHED- ikke just et buzzword i vores daglige trummerum som kvægdyrlæger. En kommentar om emnet kan let resultere i en brovtende skvalder efterfulgt af en historie, om dengang dyrene blev indfanget med reb af dyrlægen hængende ud af firehjulstrækkeren, eller dengang dyrlægen hang ned fra malkerørene for at stikke en tovlignende ko.

Hvis sikkerheden skal bedres i fremtiden kræver det en generel "af-Tarzanificering" af erhvervet! Vi finder os i alt for meget, fordi vi er bange for at blive hængt ud som tøsedrenge/-piger! Og så længe der huserer en "Tarzan-type" i en praksis eller nabopraksis, er det ualmindeligt svært at ændre på tingenes tilstand. Derfor: sæt jeres lokale 'Tarzan' i skammekrogen.

HUSK

Når du står med lort på støvlerne og situationen spidser til, er der kun én til at passe på dig, og det er dig

HUSK

Syge køer er bondens problem, mens dit helbred er dit problem

Det er i orden og helt nødvendigt, at du selv siger fra overfor urimelige og farlige situationer, også selvom du er nyuddannet og føler dig sikker på (eller måske endda af en hjælpsom landmand bliver gjort opmærksom på), at de mere erfarne kolleger sagtens selv ville kunne klare en tilsvarende situation uden hjælp. INGEN takker for dit forsøg, hvis du kommer til skade.

Hvis ældre, agtværdige og erfarne kolleger (læs: chefer), mod forventning skulle give bondemanden ret i hans antagelser om, at de selv ville have kunnet klare en tilsvarende situation med den ene hånd på ryggen (vi gamle kan nemlig godt lide at prale), så må de tage med ud og undervise dig, indtil du er tryk ved opgaven. For selvfølgelig lærer man at håndtere flere situationer hen ad vejen, meeen ældre kolleger kommer også til skade.

Det er en god vane at ringe til landmanden, når du er på vej og sige, hvornår du dukker op. Så kan dyret være fanget, når du kommer, og der er et menneske til at hjælpe. De fleste af vores kunder vil gerne hjælpe os. De får en gladere dyrlæge og en mere optimal behandling af deres dyr. Men de har alle sammen en travl hverdag, som betyder, at de ikke kan bruge en hel formiddag på at gå og vente på en dyrlæge, som så måske først kommer kl. 15.

Opbinding

Ordentlig opbinding er en central ting, for at du kan passe på dig selv.

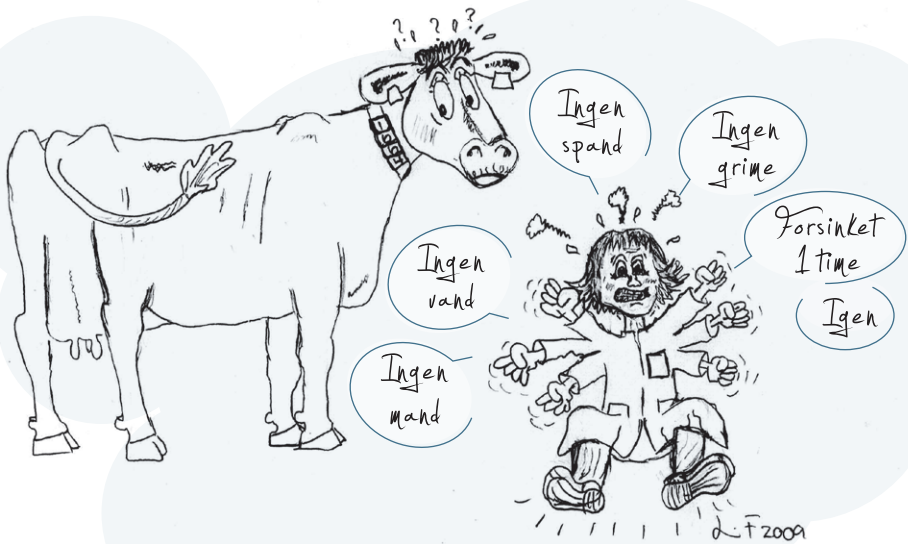
Sikker fiksering ER landmandens problem, så derfor FÅ HJÆLP
Sikker fiksering af en urolig ko er et MUST
Indstil dig på at vente til koen er bundet op

Fanggitter eller vendsyssebindsler er IKKE altid nok. Der skal en grime til, så koen kan bindes ud til siden med hovedet og bindes HELT ind. Det forhindrer sidebevægelser, som slider på skulderen og kan give forstrækningsskader.

Hvis man har mange dyr til samme undersøgelse, (f.eks. nykælver- eller gynækologiske undersøgelser) så sørg for, at de står side ved side i fanggitteret. Det giver den samme effekt - ingen sidebevægelser. Niveauforskelle i forbindelse med håndtering - f.eks. køer, der står i en sengebås og skal rektalundersøges eller have fjernet efterbyrd, giver stort slid på skulderen. Få landmanden til at skubbe koen tilbage, inden du går i gang.

Vær desuden opmærksom på forskellige former for stolper og inventar, som du kan blive klemt op af. Lad landmanden foretage opbinding, så du ikke behøver at koncentrere dig om disse faremomenter, mens du arbejder.

En del af en ordentlig opbinding er at sikre sig, at staldens andre dyr ikke kan genere dig, mens du arbejder med din patient. Igen er det landmandens ansvar. Mange steder befinder patienterne sig i en separationsafdeling, hvor alle dyr står fikseret. Er det ikke tilfældet, er det meget vigtigt at have en hjælper med, der kan holde nysgerrige, brunstige eller aggressive dyr væk, ikke bare når du arbejder, men også på din vej rundt i løsdriftssystemer.

Skader påført af løse dyr i stalden er den 2. mest almindelige årsag til skader hos inseminørerne udgør en lige så stor risiko i vores daglige arbejde

ALTSÅ: indfangning og opbinding af syge dyr er ikke dyrlæge arbejde, det er simpelthen ikke en del af pensum på KU-LIFE. Hvis ikke hob-
bylandmanden kan klare det selv, må han ringe til en ven.

PsyKOlogi og adfærd

Lige gyldigt hvor hjælpsomme vores kunder er, kan det ikke undgås, at du som dyrlæge kommer til at gå rundt mellem løse kreaturer på stald eller i mark. Derfor er det af yderste vigtighed, at du lærer dig at tolke koadfærd. Er du ikke opvokset på en kvægbedrift, så find en venlig og dygtig kvægbonde og bed om et kursus i adfærd og håndtering af kvæg. Det vil spare dig for spark og knubs og som sidegevinst give point hos dine kunder, når de kan se, at du forstår deres dyr.

At nærme sig en ko: Det gælder **altid**, at dyr skal vide man kommer, og at man vil røre ved dem. Så tal til dem – venligt, naturligvis!

Modsat f.eks. heste skal man nærme sig kvæg bagfra. Du kan oftest klø en ko på haleroden, men du kan ikke røre den på mulen. Går du op på siden af en ko, vil den ofte stadig acceptere dig, så længe du ikke er længere fremme end den bagerste 1/3. Den midterste 1/3 er også ok for mange køer, men når du kommer op til den forreste 1/3, vil koen forsøge at undvige. Den forsøger derfor at dreje hoved og forpart bort fra dig, og dermed bagparten hen mod dig. Herved opstår risiko for, at du kommer i klemme mellem ko og inventar.

Kan koen ikke undvige, er der risiko for, at hun vil slå efter dig med hovedet for at gøre opmærksom på, at du har overskredet hendes intimsfære, så hun føler sig truet. Nervøse dyr kræver en ekstra hjælper eller *sedation*.

Hjælperne kan holde halen op på dyret, tage fat i næsen, eller støtte dyret så det ikke kan svinge under håndtering. Tjek at hjælperen ved, hvad han/hun har med at gøre, så

Sedation af nervøse dyr: Xylazin kan bruges til det meste (1,5 - 2 ml iv under halen virker hurtigt og godt) alternativt detomidin f.eks. til højdrægtige dyr (kejsersnit, fødselshjælp) for at undgå den uterus-kontraherede virkning af xylazin.

der ikke opstår falsk tryghed ved, at hjælperen er der. Håndtering af køer er ikke et fag på landbrugskolen, hverken de danske eller de ukrainske.

Spark: Koens bagende udmærker sig ved at kunne sparke. Der er ingen faste regler for, i hvilken retning køerne sparker, så der er ikke noget ”sikkert” sted, man kan placere sig. Kødkvæg kan sparke helt frem til midt på halsen og op i over en meters højde bagud. Dyr, der kan komme til at krumme sig sammen eller svinge med bagparten, kan sparke helt op til fanggitteret. Det er et grimt sted at blive fanget, så sørg altid for, at du kan komme væk fra sparkende ben. En balle hø, halm, en palle eller gummimåtte kan være en god afskærmning mellem dig og et kospark.

HUSK

- at stå med siden til koen - et spark på låret er meget bedre end et spark over knæet

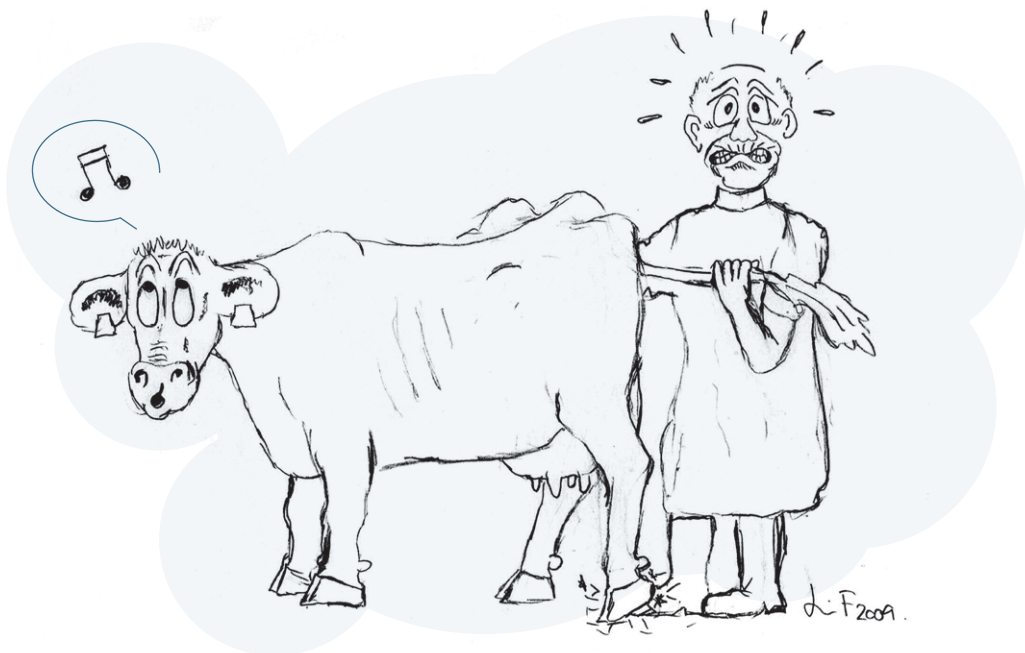
Hold dig tæt på koen, jo større afstand til koen, jo mere fart på benet og jo større kraft rammes du med

Tænk over, at det også kan være naboen til din patient, der sparker dig. Få flyttet urolige nabokøer fra starten, hvis du skal foretage manipulation hvor du ikke kan flytte dig hurtigt, eks. Fødselshjælp/børslyngninger, hvor du er dybt begravet i din patient. Regn ikke med at din hjælper kan tage fra for spark fra nabokoen - Han kan flytte sig hurtigere, end du kan, og det gør han!

Til de helt aggressive patienter husk da: EN AFLIVNING ER OGSÅ EN BEHANDLING.

Det er kun dig selv, der kan tage ansvaret for dit helbred

Tråd: Det bør være en selvfølge, men det kommer med alligevel. Arbejde i kvægpraksis kræver brug af sikkerhedsstøvler.

Forende

Fordi kører som før nævnt ikke bryder sig om, at man nærmer sig deres hoved, er behandlinger på forparten i sagens natur ikke det letteste, og god fiksering er et must.

Kreaturer og specielt kødkvæg er **ikke** fikseret, bare fordi de er bundet op til en pæl ude i marken, eller en stolpe i en gammel lade.

Fanggitter er en god ting, **men** pas på aldrig at stikke hænderne ind, hvor de kan komme i klemme mellem jernværk og ko.

Intramuskulær injektion

Lege artis intramuskulær injektion foretages i halsmuskulaturen foran skulderbladet.

Denne procedure er ikke tilrådelig at udføre på ko som kun er fikseret i fanggitter, medmindre man har en hjælper til at sørge for, at man ikke klemmes.

Denne skal stå på samme side af koen, som man selv gør, men nede ved bagparten. Så er det nemlig medhjælperen, der står i sparkelinien, og som lettest kommer i klemme mod inventaret, hvis vedkommende ikke kan holde dyret.

Malkekøer kan i mange tilfælde passificeres, ved at en hjælper bøjer halen hårdt op over ryggen. Det er dog ikke altid nok. Hvis koen står alene i fanggitter, kan hun stadig flytte sig fra side til side, og dermed klemme en. Hvis hovedet bindes ud til siden med en grime, mindskes problemet.

Har du ingen hjælp, så gå op på foderbordet og foretag injektionen herfra.

Pga. koens føromtalte lyst til at flygte, når man nærmer sig forfra, vil dyret oftest bakke, og man kan derfor tit komme til den uden videre fiksering.

Meget selvstændige dyr, eller dyr som ikke er vant til håndtering, som f.eks. kødkvæg, vil indimellem forsøge at buse frem mod en i stedet. I sådanne tilfælde bindes hovedet ud til siden med en grime.

I bindestald er det en selvfølge, at man går op til koen fra den side, den er vant til at blive malket fra. Køer er vanedyr. Den fredeligste malkeko kan forvandles til en hystade, hvis du går op på hendes venstre side, og hun kun er vant til håndtering fra højre side.

Man går selvfølgelig op udvendigt for midterbøjlen for at undgå klemning, når man skal til forparten. (herved kommer du selvfølgelig op til naboko, som så kan klemme dig. Men det vil hun ikke være nær så tilbøjelig til som patienten, fordi du ikke påfører hende noget ubehag).

Bedøvelse

Ved nogle procedurer på forparten, som f.eks. afhorning eller ringning af tyre, skal dyret bedøves.

Xylazin kan, som før omtalt, oftest gives i halevenen uden de store reaktioner. 1½ eller måske 2 ml til et voksent dyr virker godt og hurtigt.

Generelt er dyrenes reaktion på bedøvelsesmidler **meget** afhængig af temperament. Man skal derfor altid sikre sig, at dyret kan lægge sig ned uden at kvæles, og at det kan løsnes, f.eks. i fanggitter. Er kanten for høj, kan landmanden måske placere plader af halm, så forparten hæves.

Bedøvelse enes meget dårligt med adrenalin. Er dyret meget stresset, når det injiceres, så virker bedøvelsen ikke altid efter hensigten. Sker det, må man gå igen og komme tilbage, når bonden har trænet sit dyr i at stå bundet.

Afhorning

Ved brug af brændejern, f.eks. i forbindelse med afhorninger, udvikles der giftig røg. Der skal derfor bruges et åndedrætsværn. Arbejdstilsynet forlanger masker med sikkerhedskoden A2-P2

A2-P2 Organiske gasser og dampe samt opløsningsmidler med kogepunkt $>65^{\circ}\text{C}$ samt faste og flydende partikler. P3 også mod giftige og radioaktive partikler samt bakterier og vira. Partikelfilter imod bakterier og vira kun til engangsbrug.

Indgivelse oralt

Ved indgivelse af f.eks. magnet eller ilæggelse af sonde, skal halsen være strakt, og grimen skal derfor helst kunne bindes fast i noget inventar, som er overfor koen.

Man kan også lade landmanden lægge magneten i selv. Han kender dyrene, og dyrene kender ham.

Injektion i vena jugularis

I. V. injektioner eller blodprøveudtagning foretages lege artis i vena jugularis. Manøvren kan dog kan let give problemer.

Dyrene kan ikke lide, man kommer så tæt på deres hoved. Det er svært at fikse dem, så hals og hoved er tilstrækkeligt i ro, og derudover giver det en elendig arbejdsstilling. Derfor står valget tit mellem den risiko, der er for dyrlægen ved at lave I. V. injektion i vena jugularis kontra den risiko, der er for at lave skader/flegmoner på koen i forbindelse med injektion i mælkeåren - den alternative I. V. adgang. Det er et valg, du kun selv kan træffe!

Der kommer dog situationer, hvor man er nødt til at bruge venajularis f.eks. en tyr/kvie eller en kødkvægsko. Sørg i så fald for, at dyret bindes, så halsen drejer til siden og hovedet op. Stas godt op så du tydeligt ser åren, inden du stikker. Er dyret uroligt, kan du evt. forsøge med en næsebremse eller simpelthen bedøve patienten, inden du stikker.

Midten

I.V. injektion / Infusion

På trods af, hvad man i fordums tid lærte på KVL, er det muligt at foretage IV injektion i mælkeåren. Koen reagerer meget mindre på dette end på en tilsvarende injektion i halsvenen.

Du skal have en hjælper til at stå bagved og holde halen op, eller evt. at stå med siden ind mod dyret foran bagbenet og holde op i lyskefolden eller halen. Hvis koen er urolig, kan den bedøves.

Du placerer dig på højde med koens skulder, holder dig tæt til koen, med siden ind mod hende og med front bagud, og laver et ryggreb med den inderste hånd, så koen svajer ud. Når hun svajer ud i ryggen, sparker hun ikke nær så let og heller ikke nær så præcist, som hun ellers kunne. Herefter stikker du en skarp kanyle i åren med den anden hånd, slipper ryggrebet, samler sprøjte og kanyle, aspirerer og sprøjter medicinen ind.

Husk at de fleste slags medicin også virker i.m.

Hvis koen ligger ned, **bør** man stå på rygsiden når man stikker, så man ikke får et spark.

Laparotomi

Ved laparotomi, hvad enten det skal føre til kejsersnit eller en anden operation, er det bedøvelsen, der er det problematiske. Når der anlægges en infiltrationsanalgesi, skal der stikkes mange gange. Selv den mest tålmodige ko kan nå at blive træt af det, inden man er færdig. Så sørg for opbinding og en stærk og frygtløs hjælper til at holde halen i vejret, mens du stikker. Sedation er ofte helt nødvendig, men husk at Xylazin virker børkontraherende, så ved kejsersnit bør anvendes Detomidin.

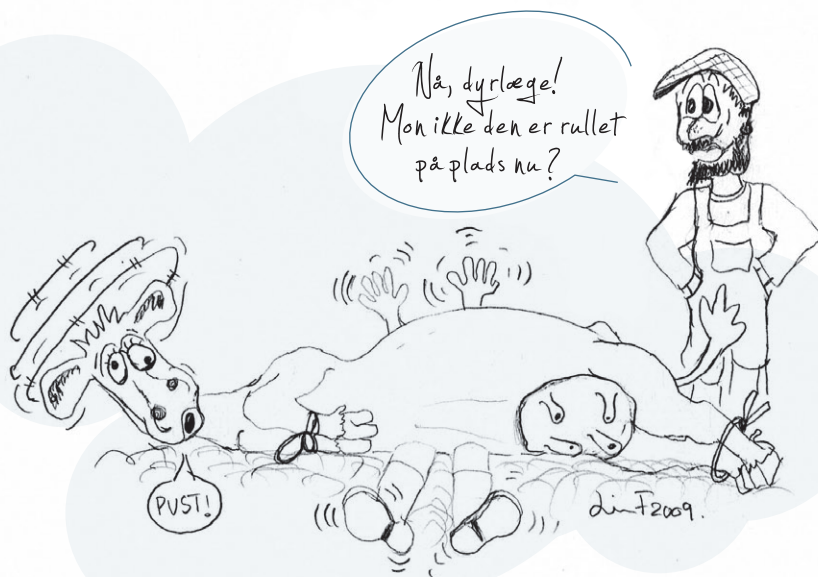
Hvis man anlægger en subcutan analgesi først, og derefter den intramuskulære, går det lettest. Vær opmærksom på, at selv om man har lagt en omhyggelig analgesi, så kan man ofte få en reaktion, når bughinden klippes over. Den er tynd, ligger dybt, og er så innerveret, at den er svær at bedøve ordentligt.

Den stærke mand i haleenden skal ikke forlade sin post, før der er hul ind til bughulen

Rulning:

Rulning af en ko kan både bruges i forbindelse med børslyngninger og rettelser af venstresidige løbedrejninger evt. med pinning. I forbindelse med sidstnævnte skal koen sederes inden den kastes.

Til rulningen skal der bruges god plads, et blødt underlag, 3 hjælpere, et langt reb og tre korte- et til hoved, et til forben og et til bagben. Det lange reb bruges til at kaste koen med. Det skal være så langt,

at den, der trækker koen ned, kan stå på afstand uden at komme i klemme, når koen vælter. Koen skal surres tæt sammen, når den ligger, så der er noget at holde i for hjælperne, og koen ikke så let sparker ud.

Det er vigtigt, at der er én hjælper til at holde styr på hovedet, da koen tit slår voldsomt med det i forsøg på at komme op, og derved kan ramme ”forbensmanden”. Koen bliver alt i alt roligere, når den får fikseret hovedet, så spar ikke den tredje mand. Ved børslyngninger skal dyrlægen stå ved ryggen af koen og holde på foster. Der skal lægges MANGE kræfter i, og den højdrægtige ko kan være svær at holde for hjælperne.

Pas godt på at kitler og andre genstande, der sidder fast på dig, ikke kommer i klemme under koen i kampens hede, for så gør du det også! Endda på den side der sparker!

Forsøg ikke at holde på kalven vaginalt i forbindelse med at koen bliver rullet. Denne procedure giver MEGET STOR RISIKO for at blive sparket, og må på det kraftigste frarådes. Især da det ikke er nødvendigt.

Klovundersøgelse

Det må kraftigt frarådes at bruge hasebremse. Den er svær at få til at sidde stabilt og kan forvolde meget skade, hvis den pludselig flyver af. Man kan ikke komme til at løsne den, hvis koen går i panik. Det må også kraftigt frarådes selv at forsøge at løfte benet uden fiksering eller stikke næsen ned i en klov, som landmanden forsøger at holde stille for dig.

Ansigts- og diskus-knusning er værre end en såleknusning

Klove håndteres udelukkende i en velegnet boks. Lad landmanden betjene den og gå først i aktion, når benet er fikseret. Vær opmærksom på fælder i ukendte bokse, hvor du kan komme i klemme. Mens forklovene undersøges skal bagbenene være fikseret med bagbensmanchetterne for at sikre, at bagbenene ikke sparker. Hjælpere skal instrueres i at manchetterne ikke må løsnes, før du siger til. Brug kun værktøj du er dus med - f.eks. skal du aldrig skifte mellem knive med dobbeltskær og enkeltskær.

Det er generelt vigtigt, at knivene er skarpe, da håndled og muskler ellers belastes hårdt. Brug vinkelsliber med afskærmning.

Hvis forholdene ikke er egnede til en korrekt beskæring, skal du overlade jobbet til klovbeskæreren.

Yverundersøgelse og patteamputation

SÆT DIG ALDRIG PÅ HUG VED SIDEN AF EN KO; STIK IKKE HOVEDET NED, HVOR KOEN KAN SPARKE DIG. Tag dig i agt for klove forfra og haser bagfra.

Bindestaldskøer giver sjældent problemer ved yverundersøgelser, da de står i deres vante omgivelser. Køer, der normalt malkes i malkestald, er ikke altid trygge ved, at man vil røre ved yveret, mens de står i fanggitter. Køer fra AMS besætninger er ikke nødvendigvis interesseret i at mennesker rører dem overhovedet. Selv en rar ko kan sparke pga. smerter, f.eks. i forbindelse med et pattetråd.

Køer, der malkes fra siden, hvad enten det er i malkegrav, karrusel eller robot accepterer bedst håndtering fra siden, mens køer, der malkes bagfra, bedst accepterer håndtering bagfra mellem bagbenene. Læn dig tæt ind til koen i forbindelse med udmalkning og palpation. Det er selvsagt langt nemmest, hvis koen har en nabo, så den ikke kan svinge væk fra dig, eller landmanden kan holde koen i ro. Oftest kan let urolige køer holdes i skak, når halen presses i vejret. Vær ikke bleg for at sedere en urolig ko eller alternativt sige til landmanden, at han selv må foretage udmalkning. Køerne accepterer ofte at blive udmalket på den måde, de er vant til.

Patteamputationer foretages under sedation og med koens hale presset godt i vejret. Koens hoved bindes tæt til inventaret med en grime. Du skal placere dig ved den modsatte side af koen i forhold til den patte, der skal amputeres. Det er oftest benet i ”amputationsiden” koen sparker med, hvis hun kan komme til det. Brug velfungerende redskaber at skære/klippe med, så der kun skal bruges ét forsøg. Stå igen tæt ind til koen, og varsko landmanden om at holde ekstra godt fast, lige når der klippes.

Bagenden

Efterbyrd

Når der kommer træk på børen, skyder koen ryg, og kører der skyder ryg sparker ikke så hårdt eller præcist, som når de står normalt. Hænger efterbyrden ud, så træk før du sætter hånden i skeden.

Fødselshjælp

Ud over sædvanlige risici ved at befinde sig i denne ende af en ko, er der specielle faremomenter ved fødsler.

Anvendelse af fødselsseler kan være særdeles farligt. Glider man under fødselshjælp på en stående ko, lander man enten inde under koens mave eller med hovedet lige i sparkehøjde. Det er meget vanskeligt at komme ud af selen, når man først ligger ned. Et fedtet underlag, hvor der mangler fodfæste, eller en ko, der kan svinge frem og tilbage, gør situationen ekstra farlig.

Fødselshjælpere af metal kan også være farlige. Svinger koen med bagparten, eller smider hun sig under fødslen, kan den lange metalstang ramme folk, der står bag dyret. Lav så meget plads som muligt (åbn låger - fjern inventar), hvis der anvendes fødselshjælper.

**Alle lejeforandringer rettes nemmest på stående ko
Al udtrækning udføres sikrest og lettest på liggende ko**

Snør koen ned, så snart lejeforandringen er rettet. Fødselsseler og fødselshjælper anvendes fuldt sikkert, når koen ligger ned. En liggende ko sparker ikke og det giver langt den letteste fremtrækning, pga. den ændrede vinkling af bækkenet.

Fødselshjælp på kødkvæg er et kapitel for sig selv. Omhyggelig opbinding er igen uhyre centralt. Når kalven er født, aktiveres køernes meget udprægede moderinstinkt - og du skal vide, at kødkvæg kan ændre adfærd fra 3 uger før til 3 uger efter kælvning. Vær opmærksom på dette, også selv om ejeren ikke er det. Gå kun ind til sådanne dyr, *efter* de er fikseret! Gå aldrig **MELLE**M koen og hendes kalv.

Fødselshjælp på emfysematøse kalve

Fødselshjælp på emfysematøse kalve medfører stor infektionsrisiko for dyrlæge, landmand og ko!

Oftentimes findes man ret tidligt i den gynækologiske undersøgelse ud af, at det drejer sig om en emfysematøs kalv. Har man allerede mistanke inden den indledende undersøgelse, bør man smøre armene ind i fed creme og påføre sig 2 eksplorationshandsker udenpå hinanden.

Har landmanden undersøgt koen, skal han orienteres om infektionsrisikoen.

Ved bekræftelse af tilstedeværelsen af en emfysematøs kalv, kræves en grundig overvejelse af situationen. Oftest er aflivning af koen den eneste rigtige løsning, pga. den store infektionsrisiko og den dårlige prognose for koen.

Kejsersnit er ikke relevant p.g.a. den store risiko, der er forbundet med udsivning af fostervand i bughulen.

Beslutter man sig for alligevel at forsøge forløsning er det oftest nødvendigt at tilføre kunstigt fostervand, gerne flere liter, for at lette fremtrækningen. Bliver det nødvendigt at punktere kalvens bughule sfa. udspiling, bør der bruges en fingerkniv, hvor oversiden er stump. Denne indføres gemt i hånden, så skade på ko og mand undgås. Det frarådes at forsøge partering af kalven pga. infektionsrisikoen.

Efterfølgende kræver armene meget grundig afvaskning gerne i koldt vand først, da det hindrer at porerne i huden åbner sig, og derved bakterier i at trænge dybere ned. Efter endt rengøring smøres igen med fed creme. Evt. sår bør straks behandles med antiseptisk creme og holdes godt øje med de næste dage for evt. infektion. Dybe sår kræver oral antibiotika så tidligt som muligt. Vent ikke til der er røde striber op ad armen!

Børslyngning:

Børslyngning rettes på stående dyr. Det giver bedst plads i koen. Denne procedure kræver dog virkelig god fysik, og kan være umulig i forbindelse med meget store kalve, døde kalve, tvillingedragtigheder og små dyrlæger. Forstrækninger og overbelastninger er typiske faremomenter ved denne procedure, og det er nødvendigt at kende sine begrænsninger og få sagt fra.

Specielt ved fødsler og børslyngninger kan den kraftige manipulation få koen til at smide sig. Gå derfor aldrig hårdere til værks end du kan trække armen til dig i en fart, hvis dette skulle ske. I disse tilfælde

skal koen være fikseret, så den kan lægge og rejse sig uden at komme til skade (det er ikke altid muligt i fanggitre).

Kan børslyngningen ikke rettes stående, må koen rulles (se faremomenter og udførelse af rulning i afsnittet om koens midte). Højdrægtige dyr er meget tunge og skrumlede. Pas ekstra på ikke at komme i klemme. Sørg for at der er mandskab, der modsvarer opgaven.

Det er særdeles vanskeligt at rette børslyngninger på liggende dyr. Der er meget dårlig plads i koen, og arbejdsstillingen er meget hård for ryggen. Kejsersnit kan være et godt alternativ til at ødelægge sin ryg, og ligeledes kan hjælp fra en kollega.

Udskudt liv:

Sørg for at have hjælpere nok. Bed om 2 medhjælpere allerede når klienten ringer ind. Der er større risiko for overanstrengelser, hvis dyrlægen skal hjælpe med håndtering af bakken, samtidig med at livet skal sættes ind. Hvis koen ikke kan stå op, trækkes begge bagbenene bagud, hvilket letter reponering meget. Ved isætning af såvel Flessa-nåle som Bühner-sutur skal man være meget forsigtig med ikke at stikke i egne fingre. Hvis trokaret er skarpt, skal der ikke bruges så mange kræfter, og isætningen foregår mere kontrolleret. Man kan evt. anvende brynjehandske (sidstnævnte gælder naturligvis også ved skedeprolaps).

Blodprøveudtagning i halen og anlæggelse af epiduralanæstesi:

Faremomenterne er klemning, spark samt dyr, der springer fra side til side.

Kastration:

Kastrationen foretages på liggende dyr. Dyret sederes hårdt ned, så det ikke prøver at rejse sig under indgrebet. Det giver øget risiko for tråd og spark, hvis dyrene tumler rundt. Der skal minimum være en hjælper til at holde dyret nede under indgrebet. Det bagben, der vender opad, bindes til noget inventar eller halsen af dyret, så du ikke bliver sparket, mens du sidder i den farlige ende.

Haleamputation:

Oftentimes gå dyr med haletråd i en spalteboks, hvor der er dårlig plads. Her er især skader fra løsgående dyr vigtige at tage sig i agt for. Det er specielt aktuelt, når man har travlt med skalpeller og brændejern. Få landmanden til at foretage en ordentlig opbinding af alle dyrene i boksen, så du ikke skal koncentrere dig om andre end din patient.

Diverse

Kørsel i praksisbil:

Hvis uheldet er ude, og praksisbilen vælter rundt, eller du kører ind i noget, vil løse genstande - gasflasker, medicinflasker, fødselshjælpere m.m - helt sikkert ikke blive liggende i det nydelige system, de ligger i til hverdag. Sørg for at have tingene spændt fast eller lukket inde - gælder bestemt også skuffe-/reolsystem. Det er et krav, at der monteres en beskyttelsesskærm mellem bagkabine og førersæde, så føreren ikke kan rammes af genstande fra varerummet. En lignende skærm kan med fordel monteres i passagersiden, så du kun skal være bange for de ting, der kan ramme dig udefra.

Kør i øvrigt forsigtigt!

Håndtering af medicin:

Tag allergi-risikoen alvorligt. Hold rigtig god hygiejne ved håndtering af medicin for at forebygge allergi. Får du medicin på fingrene, så vask hænderne grundigt - *med det samme*.

Få et kursus i medicin håndtering af en ældre kollega- det er ikke så nemt, som det ser ud til. Du kan beskytte dig selv ved at bruge nitril-handsker - vær opmærksom på, at pudder i handsker også kan være allergifremkaldende.

Gravid i praksis:

Ved en almindelig graviditet kan det godt lade sig gøre at passe arbejdet i praksis. Det kræver blot lidt hjælp og omtanke fra dine kolleger og landmænd i ny og næ. I forbindelse med graviditet er det selvfølgelig specielt vigtigt at passe på sig selv og sige fra. Husk at landmændene måske ikke kan se maven inde under den store kittel, så sørg for at de ved, den er der, så de kan passe ekstra på dig. Lad dem bære spande og åbne låger- de fleste gør det hellere end gerne.

Husk også at der findes kolleger, som ikke har prøvet at være gravide - de har ikke chancen for at vide, hvad man sagtens kan lave som gravid, og hvad der er svært og hårdt. Fortæl dem det! Sidst men ikke mindst. Der kan være en kæmpe forskel på at arbejde 32 timer som gravid og arbejde fuld tid. Tal med dine kolleger om nedsat tid, hvis du synes, det er for hårdt. Måske kan det forhindre en sygemelding.

Q-feber:

Coxiella burnetti er en relevant risiko i vores hverdag, specielt for gravide. Retningslinjer for, hvordan man skal forholde sig i forhold til Q-feber, hvis man bliver gravid, findes på Statens Serum Instituts hjemmeside eller ved kontakt til infektionsmedicinsk afdeling på de større sygehuse. Q-feber som erhvervssygdom, kan anerkendes som en arbejdsskade.

Toxoplasma:

Toxoplasma gondii infektion er også en risiko i forbindelse med graviditet. Katte er en af hovedværterne. Blandt drøvtyggere kan især får være inficeret med *Toxoplasma*, så abort/ efterbyrd / fødselshjælp hos får er ikke egnet arbejde for gravide.

Hvis uheldet er ude

Facts om arbejdsskader/ulykker

(Kilde: Arbejdsskadestyrelsens hjemmeside)

En ulykke er en fysisk eller psykisk skade, som sker efter en pludselig hændelse eller påvirkning. Den kan anerkendes som en arbejdsskade, hvis skaden er sket på grund af dit arbejde eller de forhold, det er foregået under. Der skal være sammenhæng mellem dit arbejde og årsagen til skaden - det kaldes ifølge Arbejdsskadeloven "årsags-sammenhæng".

Hvis du tilfældigvis får en skade, mens du er på arbejde, skyldes skaden ikke nødvendigvis arbejdet. Et eksempel kunne være: Du rejser dig fra en stol og får en diskusprolaps.

Alle har ret til at anmelde en arbejdsskade. Anmeldelsen sker på særlige blanketter, der kan fås hos Arbejdstilsynet, Arbejdsskadestyrelsen eller hos forsikringsselskaberne.

Arbejdsgiveren har **pligt** til at anmelde dødsulykker, ulykker og forgiftninger. Det samme gælder skader, der kan give erstatning eller godtgørelse eller medfører fravær 1 dag udover tilskadekomstdagen.

Er der formodning om, at skaden kan give anledning til varige gener, erhvervsevnetab eller behandlingsudgifter, har arbejdsgiver en pligt til senest 9 dage efter skaden, at anmelde til sit forsikringsselskab.

Medfører skaden fravær i mere end 5 uger har arbejdsgiver **ALTID** en pligt til at anmelde til sit forsikringsselskab senest 9 dage efter 5 ugers fristen er indtrådt.

Arbejdsgiver har altså ikke pligt til at anmelde en skade, der ikke medfører fravær udover tilskadekomstdagen.

Eneste garanti for at skaden er anmeldt til forsikringsselskabet, er et kvitteringsbrev til dig fra forsikringsselskabet!

Erhvervssygdom

En erhvervssygdom er en sygdom eller lidelse, som skyldes arbejdet eller de forhold, som arbejdet er foregået under.

Det vil sige, at sygdommen skal være opstået på grund af påvirkninger på arbejdet, og at sammenhængen mellem påvirkningerne og sygdommen er kendt i den medicinske forskning.

Sagt på en anden måde, så må det ikke være overvejende sandsynligt, at sygdommen skyldes andre forhold end arbejdet. (eks. allergi, astma, høretab, q-feber)

Når der er tilstrækkelig medicinsk forskning, som viser, at en sygdom skyldes en bestemt påvirkning, optages sygdommen og påvirkningen på fortegnelsen over erhvervssygdomme.

Lægen eller tandlægen har **pligt** til at anmelde erhvervssygdomme eller formodninger om erhvervssygdomme.

Hvis lægen ikke anmelder sygdommen, skal du selv foretage anmeldelse til Arbejdsskadestyrelsen. Der kræves ingen særlig blanket, men der kan fås en blanket hos arbejdsskadestyrelsen. Du kan give fuldmagt til andre, der så kan hjælpe dig med at foretage anmeldelse, f.eks. fagforeningen.

For erhvervssygdomme er fristen for anmeldelse 1 år efter, du finder ud af, at din sygdom skyldes dit arbejde.

Overholder du ikke fristen, kan du risikere at miste retten til erstatning.

Eneste garanti for at erhvervssygdomme er anmeldt er en kvittering fra Arbejdsskadestyrelsen!

... og husk så at passe på jer selv derude ...

For yderligere information – kontakt:

Bestyrelsesmedlemmer i Sektion vedr. Kvæg
Knud Herby Nielsen, mail: khn@hhdylaeger.dk
Line Fruergaard-Roed, mail: lfroed@gmail.com

